

Các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia vào hoạt động du lịch cộng đồng của các hộ dân tộc Dao: Trường hợp nghiên cứu tại huyện Quan Bạ, tỉnh Hà Giang

HỒ NGỌC NINH*
TRƯƠNG THỊ CẨM ANH**
NGUYỄN TẤT THẮNG***
TRƯƠNG NGỌC TÍN****

Tóm tắt

Nghiên cứu nhằm phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia vào du lịch cộng đồng (DLCĐ) của các hộ dân tộc Dao tại huyện Quan Bạ, tỉnh Hà Giang. Mô hình hồi quy Binary Logistic và dữ liệu thu thập từ 90 hộ dân tộc Dao có tham gia và hộ không tham gia vào hoạt động DLCĐ được sử dụng. Kết quả cho thấy, các yếu tố ảnh hưởng tích cực đến sự tham gia hoạt động DLCĐ của các hộ dân tộc Dao như sau: Thu nhập; Tuổi; Quy mô lao động; Trình độ học vấn; Tiếp cận internet; Tham gia tổ nhóm, hợp tác xã (HTX); Tập huấn.

Từ khóa: du lịch cộng đồng, yếu tố ảnh hưởng, dân tộc Dao, Quan Bạ, tham gia du lịch cộng đồng

Summary

The study aims to analyze factors affecting the participation in community-based tourism of Dao ethnic households in Quan Ba district, Ha Giang province. Binary Logistic regression model is employed to process data collected from 90 participating and non-participating Dao households in community-based tourism. The results point out some factors positively influencing their participation in community based-tourism activities, which are Income, Age, Labor size, Education level, Internet access, Participation in social organizations or cooperatives and Training.

Keywords: community based-tourism, influencing factors, Dao ethnic group, Quan Ba, take part in community-based tourism

GIỚI THIỆU

Huyện Quan Bạ, tỉnh Hà Giang có hơn 14 dân tộc anh em cùng sinh sống, mỗi dân tộc có một tập quán truyền thống, tín ngưỡng riêng đã tạo nên một di sản văn hóa vật thể độc đáo. Trong đó, dân tộc Dao chiếm 14% tổng dân số của huyện Quan Bạ. Vì vậy, việc thúc đẩy sự tham gia của người dân tộc Dao vào hoạt động DLCĐ trên địa bàn Huyện là rất quan

trọng. Với lý do này, nghiên cứu được thực hiện nhằm phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia hoạt động DLCĐ của các hộ dân tộc Dao, từ đó đề xuất một số gợi ý giải pháp nhằm thúc đẩy phát triển DLCĐ nói riêng và phát triển du lịch nói chung tại huyện Quan Bạ.

CƠ SỞ LÝ THUYẾT VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Cơ sở lý thuyết

Đã có một số nghiên cứu phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia của các hộ gia đình vào du lịch

*, **, Khoa Kinh tế và Phát triển nông thôn, Học viện Nông nghiệp Việt Nam

*** Khoa Du lịch và Ngoại ngữ, Học viện Nông nghiệp Việt Nam

**** Khoa Kinh tế và Phát triển nông thôn, Học viện Nông nghiệp Việt Nam

Tác giả liên hệ: hnninh@vnu.edu.vn

Ngày nhận bài: 18/9/2022; Ngày phản biện: 30/9/2022; Ngày duyệt đăng: 10/10/2022

BẢNG 1: TỔNG HỢP CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN QUYẾT ĐỊNH THAM GIA DLCĐ CỦA HỘ DÂN TỘC DAO

X_i	Tên tiến	Định nghĩa biến	Kỳ vọng	Các nghiên cứu trước đây
X ₁	Tổng thu nhập của hộ	Tổng thu nhập của hộ trong 1 năm qua (triệu đồng)	+	Ha Hong Nguyen (2018); Nguyễn Trọng Nhân và Trương Trí Thông (2021); Nguyễn Quốc Nghị và cs (2012)
X ₂	Tuổi	Số tuổi của chủ hộ	-	Ha Hong Nguyen (2018); Francis Mugizi và cộng sự (2017)
X ₃	Quy mô lao động của hộ	Tổng số lao động trong hộ	+	Ha Hong Nguyen (2018); Nguyễn Trọng Nhân và Trương Trí Thông (2021); Nguyễn Quốc Nghị và cộng sự (2012); Francis Mugizi và cộng sự (2017)
X ₄	Trình độ học vấn	Số năm đi học của chủ hộ, biến nhận giá trị từ 0, 1, 2,...,12.	+	Ha Hong Nguyen (2018); Nguyễn Trọng Nhân và Trương Trí Thông (2021); Nguyễn Quốc Nghị và cộng sự (2012); Francis Mugizi và cộng sự (2017)
X ₅	Tiếp cận vốn vay	1 là hộ có vay vốn 0 là không vay vốn	+	
X ₆	Tiếp cận Internet	1 là hộ có sử dụng internet 0 hộ không sử dụng	+	
X ₇	Tiếp cận chính sách hỗ trợ phát triển du lịch	1 nếu chủ hộ có tiếp cận chính sách hỗ trợ du lịch 0 nếu hộ không được tiếp cận	+	Nguyễn Thị Quỳnh Hương và cộng sự (2020); Đỗ Thiện Toàn và cộng sự (2016)
X ₈	Tham gia tập huấn	1 nếu chủ hộ có tham gia tập huấn về du lịch 0 nếu không tham gia	+	
X ₉	Tổ chức xã hội	1 có tham gia (nhóm trong xã hội như: hội nông dân, hội phụ nữ, HTX...) 0 là không tham gia	+	Ha Hong Nguyen (2018); Nguyễn Quốc Nghị và cộng sự (2012)

Nguồn: Tổng hợp của nhóm tác giả

nói chung và DLCĐ nói riêng, tiêu biểu như: Nguyễn Thị Quỳnh Hương và cộng sự (2020); Nguyen Thi Quynh Huong và cộng sự (2021).

Ngoài ra, một số nghiên cứu sử dụng mô hình hồi quy Binary logistic để phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia của người dân vào du lịch, như: Ha Hong Nguyen (2018); Nguyễn Quốc Nghị và cộng sự (2012); Francis Mugizi và cộng sự (2017). Các nghiên cứu này đã chỉ ra những yếu tố ảnh hưởng đến quyết định tham gia DLCĐ của các hộ gia đình bao gồm: (1) Yếu tố thuộc đặc điểm của hộ (tuổi của chủ hộ, trình độ học vấn của chủ hộ, quy mô hộ gia đình, thu nhập của hộ); (2) Tính hấp dẫn và hình ảnh điểm đến du lịch; (3) Sự hỗ trợ, đầu tư từ phía Nhà nước, chính quyền địa phương, các tổ chức, doanh nghiệp; (4) Ảnh hưởng của những người xung quanh.

Phương pháp nghiên cứu

Dữ liệu nghiên cứu

Số liệu thứ cấp được thu thập từ các đơn vị có liên quan đến hoạt động DLCĐ ở huyện Quản Bạ. Nghiên cứu lựa chọn khảo sát 90 hộ dân tộc Dao tại 2 xã có điều kiện, lợi thế và tiềm năng phát triển DLCĐ và là

nơi tập trung sinh sống chính của người Dao tại huyện Quản Bạ gồm: xã Quản Bạ và xã Quyết Tiến vào đầu năm 2020 (trong đó có 53 hộ tham gia các hoạt động DLCĐ và 37 hộ không tham gia hoạt động DLCĐ). Số liệu điều tra hộ được tiến hành phỏng vấn trực tiếp theo bảng câu hỏi chuẩn bị sẵn và các hộ được chọn theo phương pháp chọn mẫu ngẫu nhiên có phân tầng.

Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp phân tích hồi quy Binary Logistic để xác định các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia của các hộ dân tộc Dao vào DLCĐ. Nghiên cứu sử dụng mô hình của Betti và cộng sự (2002), có công thức như phương trình (1).

$$Y = X_i \beta + \varepsilon_i \quad (1)$$

Đặt $P(Y = 1) = P_0$ và $P(Y = 0) = 1 - P_0$, phương trình (1) được viết lại như sau:

$$\ln\{P_0 / (1 - P_0)\} = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_{10} X_{10} + \varepsilon_i$$

Trong đó:

Y là biến phụ thuộc có hai mức giá trị, nếu $Y = 1$ là hộ có tham gia hoạt động DLCĐ, nếu $Y = 0$ là không tham gia các hoạt động DLCĐ.

X_i là biến độc lập gồm các yếu tố tác động đến quyết định tham gia DLCĐ của hộ ($i = 1, 2, \dots, 10$)

ε_i là sai số ngẫu nhiên của hàm hồi quy tổng thể

Như vậy, mô hình được áp dụng để xác định các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia vào hoạt động DLCĐ của hộ dân tộc Dao tại huyện Quản Bạ. Các yếu tố có thể ảnh hưởng đến sự tham gia hoạt động DLCĐ hộ dân tộc Dao được đưa vào mô hình như là các biến độc lập thể hiện trong Bảng 1.

KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Thực trạng phát triển DLCĐ trên địa bàn huyện Quản Bạ

Giai đoạn 2019-2021, do ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 số lượng khách du lịch đến huyện Quản Bạ năm 2020 giảm mạnh so với năm 2019, đến năm 2021 số lượng khách lại có xu hướng tăng, với tốc độ tăng trưởng bình quân là 4,04%. Tuy nhiên, khách đến Quản Bạ chủ yếu để ngắm cảnh, tham quan và ít ở lại lưu trú, số lượng khách đến với DLCĐ có xu hướng giảm mạnh trong 3 năm qua, với tốc độ tăng trưởng là -23,74%. Do vậy, doanh thu từ DLCĐ trên địa bàn Huyện

cũng giảm mạnh (năm 2019 là 4.300 tỷ đồng, đến năm 2021 giảm còn 2.500 tỷ đồng) và doanh thu từ DLCĐ chiếm tỷ lệ rất nhỏ so với tổng doanh thu của cả Huyện năm 2021 (chỉ chiếm 5,34%).

Đặc điểm DLCĐ của người Dao tại huyện Quản Bạ

Các sản phẩm du lịch đặc trưng của người Dao tại huyện Quản Bạ

Sản phẩm hàng hóa, hoạt động làng nghề của người Dao: Nghề truyền thống bốc thuốc nam của người Dao thôn Nậm Đăm, xã Quản Bạ với các sản phẩm là lá thuốc để tắm, chế biến các loại thuốc từ thuốc nam với HTX cộng đồng thôn Nậm Đăm. Hiện HTX Cộng đồng Nậm Đăm đang tiếp tục đầu tư khu vườn thảo dược sinh thái nhằm khai thác dịch vụ tắm lá thuốc và các loại hình du lịch trải nghiệm, du lịch sức khỏe.

Sản phẩm du lịch, dịch vụ: Du khách đến tham quan, nghỉ dưỡng có thể tham gia tại Làng Văn hóa DLCĐ Nậm Đăm của người Dao được trải nghiệm các hoạt động, như: đi cấy, thu hoạch lúa, ngô, trồng rau, cùng gia đình chế biến các món ăn truyền thống. Trong làng đã hình thành 5 tuyến đi bộ cho du khách trải nghiệm gồm: Nậm Đăm - Pản Hồ - Hoàng Lan - Chợ xã Quyết Tiến; Nậm Đăm - Trúc Sơn - Cổng trời - Thị trấn Tam Sơn; Nậm Đăm - động Lũng Khúy - Tráng Kim - HTX dệt lanh Cán Tỷ; Nậm Đăm - Đông Hà - HTX Dệt lanh Lũng Tắm.

Các lễ hội đặc sắc của người Dao: Nghi lễ Cấp sắc được diễn ra trong cộng đồng của người Dao. Năm 2012 nghi lễ cấp sắc của người Dao thôn Nậm Đăm, xã Quản Bạ, huyện Quản Bạ đã được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đưa vào Danh mục di sản văn hóa phi vật thể cấp quốc gia và hiện nay nghi lễ vẫn được cộng đồng người Dao duy trì tổ chức; Lễ hội bắt cá của người Dao thôn Nậm Đăm, xã Quản Bạ (Quản Bạ) với những nét riêng biệt, đặc sắc thu hút sự tò mò của nhiều du khách trong và ngoài nước.

Thực trạng tiếp cận dịch vụ hỗ trợ phát triển du lịch của hộ dân tộc Dao

Kết quả Bảng 2 cho thấy, tỷ lệ hộ dân tộc Dao chưa tiếp cận được vốn vay ưu đãi còn khá cao (chiếm 56,7%), nguyên nhân chủ yếu là do các hộ chưa biết sử dụng hợp lý vốn vay. Hộ dân tộc Dao chưa có nhiều kiến thức và kinh nghiệm về đầu tư phát triển DLCĐ, nên họ có tâm lý e ngại khi tiếp cận vay vốn. Về tiếp cận chính sách hỗ trợ phát triển du lịch, thì

BẢNG 2: THỰC TRẠNG TIẾP CẬN DỊCH VỤ HỖ TRỢ PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỦA HỘ DÂN TỘC DAO

		Hộ không tham gia du lịch (n=37)		Hộ tham gia du lịch (n=53)		Chung (n=90)	
		Số hộ (hộ)	Tỷ lệ (%)	Số hộ (hộ)	Tỷ lệ (%)	Số hộ (hộ)	Tỷ lệ (%)
1. Tiếp cận vốn vay	Có	13	35,1	26	49,1	39	43,3
	Không	24	64,9	27	50,9	51	56,7
2. Tiếp cận với chính sách hỗ trợ phát triển du lịch	Có	17	45,9	34	64,2	51	56,7
	Không	20	54,1	19	35,8	39	43,3
3. Tiếp cận internet	Có	10	27,0	34	64,2	44	48,9
	Không	27	73,0	19	35,8	46	51,1
4. Tham gia HTX, tổ nhóm	Có	12	32,4	40	75,5	52	57,8
	Không	25	67,6	13	24,5	38	42,2

Nguồn: Phân tích từ dữ liệu nghiên cứu

Huyện có các chính sách để thúc đẩy các hộ tham gia, tỷ lệ hộ được tiếp cận chính sách hỗ trợ chiếm tỷ lệ khá cao là 56,7%, trong đó các hộ tham gia du lịch được tiếp cận nhiều hơn với tỷ lệ là 64,2%. Còn đối với tiếp cận internet, thì hiện nay các hộ dân tộc Dao tiếp cận còn thấp (chỉ chiếm 48,9%), trong đó các hộ tham gia du lịch chiếm 64,2%. Tuy nhiên, tỷ lệ hộ làm du lịch chưa được tiếp cận với internet vẫn còn cao (chiếm 35,8%), đây là một trong những trở ngại lớn cho các hộ dân tộc Dao trong tiếp cận thông tin và quảng bá được các sản phẩm, hình ảnh và dịch vụ du lịch của mình đến du khách.

Về tham gia vào các tổ nhóm như: hội phụ nữ, hội nông dân, đặc biệt là tham gia vào câu lạc bộ các hộ làm dịch vụ lưu trú homestay, HTX Cộng đồng Nậm Đăm đã thúc đẩy và hỗ trợ người dân tộc Dao tham gia hoạt động DLCĐ, số hộ dân tộc Dao tham gia du lịch khi tham gia HTX, tổ nhóm chiếm 75,5%. Đây là tác nhân quan trọng thúc đẩy phát triển DLCĐ người Dao tại huyện Quản Bạ.

Các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia của các hộ dân tộc Dao vào hoạt động DLCĐ ở huyện Quản Bạ

Kết quả kiểm định Omnibus về mức độ phù hợp của mô hình (Sig. = 0,00 < 0,05), như vậy mô hình tổng quát cho thấy mối tương quan giữa biến phụ thuộc và các biến độc lập trong mô hình có ý nghĩa thống kê ở mức 1% và mô hình lựa chọn là phù hợp. Và hệ số R^2 Nagelkerke = 0,765, điều này có nghĩa là 76,5% sự thay đổi của biến phụ thuộc được giải thích bởi 9 biến độc lập trong mô hình.

Kết quả ở Bảng 3 cho thấy, các biến độc lập có ảnh hưởng đến sự tham gia vào DLCĐ của các hộ dân tộc Dao với mức ý nghĩa thống kê là 1% và 5% gồm các yếu tố sau: Thu nhập; Tuổi; Quy mô lao động; Trình độ học vấn; Tiếp cận internet; Tham gia tổ nhóm, HTX; Tập huấn. Đồng thời, hệ số của các biến mang dấu âm hoặc dương có nghĩa nếu các yếu tố khác không đổi, việc tăng thêm một đơn vị biến này sẽ làm giảm hoặc tăng xác suất tham gia hoạt động DLCĐ của hộ dân tộc Dao.

KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ GIẢI PHÁP

Kết luận

Kết quả nghiên cứu cho thấy, các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia vào hoạt động DLCĐ của các hộ dân

BẢNG 3: KẾT QUẢ MÔ HÌNH LOGIT VỀ CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN SỰ THAM GIA CỦA CÁC HỘ DÂN TỘC DAO VÀO HOẠT ĐỘNG DLCĐ Ở HUYỆN QUẢN BẠ

Biến độc lập	Tham số ước lượng (B)	Sai số chuẩn (S.E.)	Wald	Exp(B)
Thu nhập	0,000***	0,000	14,852	1,000
Tuổi	-0,108**	0,047	5,232	0,898
Quy mô lao động	1,175**	0,468	6,304	3,238
Trình độ học vấn	0,310**	0,131	5,602	1,363
Tiếp cận vốn vay	-0,844	0,931	0,821	0,430
Tiếp cận internet	1,994**	0,919	4,710	7,348
Tiếp cận chính sách hỗ trợ	-0,210	0,909	0,053	0,811
Tham gia tổ nhóm, HTX	1,502*	0,819	3,360	4,490
Tập huấn	1,895**	0,883	4,604	6,653
Hằng số	-6,183	2,451	6,365	0,002
Số quan sát = 90	R ² Nagelkerke = 0,765			
Sig. (Prob > Chi-square) = 0,000				

Ghi chú: * Mức ý nghĩa 10%; ** Mức ý nghĩa 5%; *** Mức ý nghĩa 1%

Nguồn: Phân tích từ dữ liệu nghiên cứu

tộc Dao ở huyện Quản Bạ gồm: Thu nhập; Tuổi; Quy mô lao động; Trình độ học vấn; Tiếp cận internet; Tham gia tổ nhóm, HTX; Tập huấn.

Khuyến nghị giải pháp

Để thu hút và tạo động lực cho các hộ dân tộc Dao tham gia vào các hoạt động du lịch nhằm cải thiện sinh kế và góp phần thoát nghèo, theo nhóm tác giả, cần tập trung giải quyết một số vấn đề như sau:

Thứ nhất, nâng cao trình độ học vấn cho đồng bào dân tộc Dao, tập trung nâng cao chất lượng và hiệu quả giáo dục, đặc biệt đối với thế hệ trẻ. Bên cạnh đó,

cần tổ chức các lớp đào tạo, bồi dưỡng và phát triển nhân lực du lịch đảm bảo chất lượng. Nhân rộng mô hình đào tạo tại chỗ và đào tạo ngắn hạn, truyền nghề, phục vụ nhu cầu nâng cao trình độ, tay nghề của người lao động.

Thứ hai, cần xây dựng được hệ thống thông tin, đưa internet đến các vùng du lịch trên địa bàn Huyện. Bên cạnh đó, cần đào tạo, hướng dẫn cho người dân tộc Dao biết cách sử dụng và tìm kiếm thông tin cần thiết để nâng cao kiến thức về phát triển du lịch và quảng bá hình ảnh du lịch một cách hiệu quả nhất.

Thứ ba, cần có các chính sách tập trung phát triển và nâng cao vai trò của các tổ nhóm, HTX. Khuyến khích các hộ dân tộc Dao tham gia vào các tổ nhóm, HTX để thúc đẩy tham gia vào các hoạt động du lịch.

Thứ tư, cần bảo tồn và phát triển các giá trị văn hóa đặc sắc, các lễ hội truyền thống tiêu biểu của đồng bào dân tộc Dao. Tiếp tục chỉ đạo, xây dựng và tạo thương hiệu cho các sản phẩm du lịch của người Dao như: nâng cao chất dịch vụ tắm lá thuốc; đội văn nghệ dân gian; các hộ sản xuất các sản phẩm truyền thống từ thêu; các hộ làm dịch vụ cho khách tham gia trải nghiệm thực tế lao động sản xuất. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phòng Văn hóa - Thông tin huyện Quản Bạ (2019-2021). *Báo cáo kết quả thực hiện nhiệm vụ phát triển du lịch các năm 2019, 2020, 2021*
2. Trương Thị Cẩm Anh, Hồ Ngọc Ninh (2022). Các yếu tố ảnh hưởng đến quyết định tham gia hoạt động du lịch của các hộ dân tộc thiểu số ở huyện Bắc Yên, tỉnh Sơn La, *Tạp chí Kinh tế và Dự báo*, số 27, tháng 9/2022
3. Nguyễn Quốc Nghị, Nguyễn Thị Bảo Châu và Trần Ngọc Lành (2012). Các yếu tố ảnh hưởng đến quyết định tham gia tổ chức DLCĐ của người dân ở tỉnh An Giang, *Tạp chí Khoa học Đại học Cần Thơ*, số 23b, 194-202
4. Nguyễn Thị Quỳnh Hương, Đỗ Thị Trang, Đỗ Thị Nguyệt Vang, Nguyễn Hoàng Yến (2020). Các yếu tố tác động đến quyết định tham gia DLCĐ của người dân địa phương huyện Lâm Bình, tỉnh Tuyên Quang, *Tạp chí Khoa học Đại học Tân Trào*, số 6, 102-109
5. Nguyễn Trọng Nhân, Trương Trí Thông (2021). Các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia của cộng đồng trong du lịch: Trường hợp thành phố Hà Tiên, tỉnh Kiên Giang, *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Cần Thơ*, 57(5C), 223-230
6. Francis Mugizi, Jim Ayorekire, Joseph Obua (2017). Factors That Influence Local Community Participation in Tourism in Murchison Falls Conservation Area, *Journal of Environmental Science and Engineering*, 6, 209-223
7. Ha Hong Nguyen (2018). The study on factors affecting the participation in the organization of the community tourism by farmer households in Tra Vinh province, Vietnam, *Journal of Economics Library*, 5(3), 259-264
8. Nguyen Thi Quynh Huong, Bui Xuan Nhan, Dinh Chan Ngoc Huy, Nguyen Thi Tu (2021). Factors Affecting The Decisions Of Local People To Participate In Community Tourism In The NorthWest of Vietnam, *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), 226-232